MORS IMMATURA

AMANOSLARIN GÖLGESİNDE

HAYRİYE AKIL ANISINA

IN THE SHADOW OF AMANUS

IN MEMORIAM HAYRİYE AKIL

Amanosların Gölgesinde
Hayriye Akıl Anı Kitabı

MORS IMMATURA

In the Shadow of Amanus
In Memoriam Hayriye Akıl

Kizzuwatna Araştırmaları Projesi Yayınları | Kizzuwatna Researches Project Publications
No: 1

Amanosların Gölgesinde Hayriye Akıl Anı Kitabı
MORS IMMATURA
In the Shadow of Amanus in Memoriam Hayriye Akıl

Editörler
K. Serdar Girginer, Gonca Dardeniz, Ayça Gerçek, Fatih Erhan, Elif Genç, İrfan Tuğcu, Özlem Oyman-Girginer,
M. Cem Fırat, Hakan Gerçek, M. Furkan Tufan

ISBN 978-605-7673-31-2
© 2020 Ege Yayınları, İstanbul
Yayıncı Sertifika No / Publisher Certificate No: 14641
Bütün hakları saklıdır. / All rights reserved.

Bu kitapta yayınlanan makalelerdeki bilimsel içerik ve etik ile ilgili tüm sorumluluklar yazarlarına aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.
The academic content and ethical responsibility of the articles published here rest upon their authors.
Quotations may be made with proper citation.

Baskı / Printed by
Fotokitap Fotoğraf Ürünleri Paz. ve Tic. Ltd. Şti.
Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1, Sefaköy
Küçükçekmece - İstanbul
Sertifika No: 33623

Zero Prod. Ltd.
Abdullah Sokak, No. 17, Taksim
34433 Istanbul - Turkey
Tel: +90 (212) 244 7521 Fax: +90 (212) 244 3209
e.mail: info@zerobooksonline.com
www.zerobooksonline.com/en

Kizzuwatna Araştırmaları Projesi Yayınları | Kizzuwatna Researches Project Publications

No: 1

Amanosların Gölgesinde
Hayriye Akıl Anı Kitabı
MORS IMMATURA
In the Shadow of Amanus
In Memoriam Hayriye Akıl

Editörler | Edited by

K. Serdar Girginer, Gonca Dardeniz, Ayça Gerçek, Fatih Erhan, Elif Genç, İrfan Tuğcu, Özlem Oyman-Girginer, M. Cem Fırat, Hakan Gerçek, M. Furkan Tufan

EGE YAYINLARI

Hayriye Akıl, Patara-2014

İçindekiler

Önsöz ix

Öğr. Gör. Hayriye Akıl (MA) Hakkında… xi

Oda Arkadaşım Hayriye'nin Anısına: Mezarlık Gelinleri
Nesibe Çakır xv

Öğretim Görevlisi Hayriye Akıl Tarih Turları…
Gülsün Özyurt – Caner Enver Özyurt xxi

2013 Yılı Tatarlı Höyük İskeletleri
Ayşen Açıkkol-Yıldırım – İbrahim Sarı 1

Tatarlı Höyük'te Ele Geçen Olynthos Tipi Değirmen Taşları
İlkay Aklan 9

Soğmatar Nekropolü Roma Dönemi Kaya Mezarları
Yusuf Albayrak 19

Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesine Bir Örnek:
Burdur Kavaklı Rum Kilisesi'nin Burdur Doğa Tarihi Müzesi'ne Dönüşümü
Ayşe Aydın 29

A General Overview on the Stepped Tunnels in Pontos Region
A. Emirhan Bulut 47

Tatarlı Höyük Geç Tunç Çağı Savunma Sistemi ile İlgili Bir Değerlendirme
Mehmet Cevher 63

A Group of Late Bronze Age Faience Beads from Tatarlı Höyük (Adana, Turkey)
Gonca Dardeniz 75

Transport Jars from Tatarlı Höyük in Cilicia Pedias: First Observations
Erkan Dündar 89

Afyon'un Kuzeybatısındaki Karacaahmet ve Yeniceköy Köylerinden Gelen ve Afyon Arkeoloji Müzesi'nde Muhafaza Edilen Bir Grup Çanak Çömlek
Turan Efe – Deniz Sarı – Burçin Aydınbek . . . 101

Augusta Antik Kenti
Fatih Erhan . . . 131

Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem Mimarisi
M. Cem Fırat – K. Serdar Girginer . . . 149

Malatya-Elazığ Bölgesi'nde Erken Transkafkasya Mimarisi
Erkan Fidan – Ufuk Özdemir . . . 167

Tilbaşar'da Yeni Kazılar (2015-2018): Başlıca Sonuçlar
Elif Genç . . . 181

Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem Kandilleri
Hakan Gerçek . . . 195

Tatarlı Höyüğün Stratigrafisi Üzerine Ön Sonuçlar
K. Serdar Girginer – Özlem Oyman-Girginer . . . 211

Urartu Krallığı'nda Ritüel Kaplar
Bilcan Gökce . . . 251

Gods on the Mountain? The Case of the Votive Statuettes from Sykhari-***Lakkin*** on Cyprus
Hazar Kaba . . . 275

Tatarlı Höyük'de Neolitik Dönem: Ön Değerlendirme
Orkun H. Kayci – K. Serdar Girginer . . . 295

Optical Microscopy (OM) and X-Ray Diffraction (XRD) Studies of Ceramic Slag Samples from Tatarlı Höyük (Adana, Turkey)
Nergis Kılınç-Mirdalı – K. Serdar Girginer – Özlem Oyman-Girginer . . . 309

Sirkeli Höyük: Kompleks Kent Yapısının Keşfi ve Araştırılma Süreci
Mirko Novák – Deniz Yaşin . . . 317

Antik Çağ'da Kemiğin Takı ve Aksesuar Olarak İşlenmesi
Kasım Oyarçin – Halil Özkan . . . 329

MÖ III. Binyıl Anadolu'sunda Oda Mezar Geleneği ve Sosyo-Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi
Umut Parlıtı . . . 341

MÖ II. Binyılda Tatarlı Höyük'ün Adı
Tolga Pelvanoğlu – Metin Alparslan – Erkan Konyar . . . 359

Oylum Höyük Erken Tunç Çağı Popülasyonunun Çene ve Diş Patolojileri
İbrahim Sarı – Ayşen Açıkkol-Yıldırım . . . 389

Ovalık Kilikya'da Pers Egemenliği
Mustafa Hamdi Sayar . . . 403

Archaeozoological Remains in Tatarlı Höyük (Turkey) from Hellenistic Period
Derya Silibolatlaz-Baykara . . . 411

Tatarlı Höyük'ten Bir Grup Black On Red (BoR) Seramiği ve Mikromorfolojik Özellikleri
Mehmet Furkan Tufan – K. Serdar Girginer . . . 427

Arkeolojik Seramikler ve Arkeometri: Üretim Teknolojisi ve Karakterizasyon Yöntemleri
Mine Taykurt-Daday – Nergis Kılınç-Mirdalı . . . 449

Milas Müzesi'nde Bulunan İon Tipi Sütun Başlıkları
Akın Temür – Murat Sarıgül . . . 465

Tatarlı Höyük Taş Kapları
İrfan Tuğcu . . . 481

Osmaniye-Domuzdamı Kalesinde Bulunmuş Terra Sigillata Seramikler
Füsun Tülek . . . 491

Frigler'de Mühürcülük
Birgül Yıldız-Köse . . . 515

Ordu Müzesi'nde Korunan ve MÖ 2. Bine Tarihlendirilen Tunç Kolcuklu Balta
Davut Yiğitpaşa – Aynur Yağcı . . . 531

Tatarlı Höyük'te Ele Geçen Olynthos Tipi Değirmen Taşları

İlkay Aklan*

Abstract

Olynthus Type Mill Stones Unearthed at Tatarlı Höyük

Tatarlı Höyük, which is one of the largest settlements in Ovalık Cilicia, is located 24 km east of Ceyhan district of Adana province and 5 km north of Mustafabeyli town of the district. Especially, the settlement, which reflects the rich culture of the 2nd millennium BC and with its monumental architectural elements, lost its wealth during the Hellenistic Period and became a provincial settlement. The finds uncovered in the Hellenistic Period layer with two architectural phases (TH. IIa-IIb) in the mound, together with the hearths and platforms found on the edges of the quarries and the walls, indicate the workshop function of these structures. While the pyramidal, conical and discoid shaped weights and spindle whorls, as well as bone tools, obtained from these spaces, proves the textile production in Tatarlı Höyük; production-oriented function. The millstones, which are the subject of this article and which are associated with cereal activities, were also found in different areas of the settlement. layer (TH. II a-b). The 7 Olynthus mills, 3 of which were uncovered in Tatarli during the years 2011-2018, belong to the I_1 group according to R. Frankel's classification, Phase II (TH. IIa). According to the data obtained from the excavations in 2007, the Hellenistic Period was dated between the 3rd and 1st centuries BC; ceramics constitute the Hellenistic ceramic repertoire of the settlement. Based on these data, it is assumed that the early phase of the Hellenistic Period (TH. IIb) started in the 3rd century BC. At the end of the 2nd century BC, which was the end of the IIb phase, the settlement began to shrink and the architectural orientation changed during the IIa phase, resulting in simpler and sloppy structures. With this period, a large number of loom weights and spindle whorls recovered in phase IIa structures and workshops led to the assumption that towards the end of the period, Tatarlı Höyük turned to an economy based entirely on textile production. In parallel with this idea, the transformation of the settlement to a textile-based subsistence economy, which has diminished the grain-producing character, should have rendered the Olynthus mills which have standardized the grain production jobs dysfunctional.

Keywords: Olynthus Mill, Hellenistic Period, Achitecture, Cilicia, Tatarlı Höyük.

Ovalık Kilikya'nın en büyük yerleşimlerinden biri olan Tatarlı Höyük, Adana ili Ceyhan ilçesinin yaklaşık 24 km doğusunda, ilçeye bağlı Mustafabeyli Kasabası'nın 5 km kuzeyinde yer almaktadır[1]. Tatarlı Höyük'ün içinde yer aldığı bölge, gerek Orta Anadolu-Kuzey Suriye-Mezopotamya bağlantısını sağlaması gerekse Akdeniz kıyı şeridine hâkim olmasından dolayı erken dönemlerden itibaren önemli bir konuma sahiptir. Bu stratejik konumunun yanı sıra, tarihsel süreç içerisinde bölgenin verimli toprakları ve yeraltı zenginlikleri, çevre bölgelerdeki topluluklar için ilgi kaynağı olmuştur.

* Arş. Gör., Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Sarıçam, Adana. iaklan@cu.edu.tr

1 Girginer – Girginer-Oyman – Akıl 2010, 454. Makaleyi yayınlamak için verdiği izin ve destekten ötürü Doç. Dr. K. Serdar Girginer'e teşekkürlerimi sunarım.

Yerleşme (Fig.1) ilk olarak 1951 yılında, Ovalık Kilikya ve İskenderun Körfezi çevresindeki prehistorik yerleşimlerin tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilen Kilikya Yüzey Araştırması kapsamında M. V. Seton-Williams tarafından bilim dünyasına tanıtılmıştır[2]. 1991 yılında M. H. Sayar[3], Tatarlı'nın da içinde bulunduğu bölgede bir yüzey araştırması gerçekleştirmiş, höyük ve çevresi bu kapsamda incelenmiştir. 2005 yılında gerçekleştirilen Kilikya Yüzey Araştırması[4] projesinde detaylı bir şekilde incelenen Tatarlı Höyük'teki kazı çalışmaları ise 2007 yılında K. S. Girginer başkanlığında başlamıştır. 2007 yılından günümüze kadar kesintisiz olarak gerçekleştirilen kazılar sonucunda höyükte Neolitik Dönem'den Erken Bizans Dönemi başlarına tarihlenen 8 kültür tabakası açığa çıkarılmıştır[5].

Özellikle MÖ II. binyılın zengin kültürünü yansıtan buluntu ve anıtsal mimari öğeleri ile ön plana çıkan yerleşme, Hellenistik Dönem'de bu zenginliğini kaybetmiş ve bir taşra yerleşimi niteliğine dönüşmüştür. Bu dönemde bölgede ortaya çıkan kırsal yerleşimler ile ilgili verilerin sınırlı olduğu bilinmektedir. Bu sebeple Tatarlı Höyük'te söz konusu döneme ait tabakanın geniş alanlarda ve yatay olarak kazılması, bölgede yer alan kırsal yerleşmelerin yapısının anlaşılmasında da önemli rol oynamaktadır.

Höyükte açığa çıkarılan Hellenistik Dönem'e ait 2 evreli mimari (Fig. 2) (TH. II a-b) basit ancak planlı bir yerleşim anlayışına işaret etmektedir. Sitadelde, MÖ II. binyılda uygulanan doğu-batı yönlü oryantasyonun söz konusu dönemde değiştiği ve kuzeydoğu-güneybatı yönlü bir planlamanın uygulandığı anlaşılmaktadır. Höyüğün merkezinde ve doğusunda MÖ II. binyıla ait monumental yapının (A Yapısı) etrafında yoğunlaşan Hellenistik Dönem mekânları, basit duvar işçiliğine sahip olup genellikle tek odalıdır. Açığa çıkarılan mekânların genelinde, köşelerde yer alan ocaklar ve duvar kenarlarında tespit edilen seki veya platformlarla birlikte, mekân içlerinden ele geçen buluntular, bu yapıların atölye işlevine işaret etmektedir[6]. Söz konusu mekân içlerinden yoğun olarak ele geçen piramidal, konik ve diskoid formlu ağırlık ve ağırşakların yanı sıra kemik aletler Tatarlı Höyük'teki tekstil üretimini kanıtlarken[7], ocak çevresi ve avlu niteliği taşıyan alanlarda tespit edilen karbonlaşmış bitki kalıntıları, ezgi taşları ve depolama kapları, yerleşmenin tarımsal üretime dönük işlevine işaret eder. Bu makalenin konusunu oluşturan ve tahıl aktiviteleri ile ilişkilendirilen değirmen taşları da yerleşmenin farklı alanlarında, höyüğün Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen II. tabakasında (TH. II a-b) ele geçmiştir.

Genel olarak *Olynthus Mill veya Hopper Rubber* olarak bilinen değirmen taşları, üç temel parçadan oluşup, kendi içinde farklı alt tiplere ayrılmaktadır[8]. Konu ile ilgili detaylı çalışmalar yapan R. Frankel, söz konusu donanımın Doğu Akdeniz kökenli olduğunu belirtirken, ilk olarak Yunan anakarası veya Anadolu'da ortaya çıkma ihtimali üzerinde durmaktadır[9]. S. Hasegawa ise Olynthos değirmenlerinin ilk defa MÖ 5. ve 4. yüzyılda Ege dünyasında görüldüğünü ve kısa bir süre sonra Doğu Akdeniz'in pek çok noktasına dağıldığını belirtir[10]. Genel kabul gören görüşe göre Klasik Yunan kültürünün bir öğesi olan Olynthos değirmenleri, Grek kolonileri tarafından Akdeniz'in doğu ve batısına tanıtılmış ve uzak coğrafyalara yayılmıştır[11]. *In situ* bulunmaması durumunda tarihlemesi zor olan Olynthos değirmenlerinin yoğun olarak ele geçtiği Güney Levant ve çevresinde Pers Dönemi sonlarından

2 Seton-Williams 1954, 121-174.

3 Sayar – Siewert – Taeuber 1993, 1993, 179.

4 Girginer 2007, 177.

5 Novak – D'Agata – Caneva vd. 2017, 175.

6 Girginer – Girginer-Oyman – Akıl vd. 2014, 183.

7 Dündar – Gerçek 2018, 154; Girginer – Girginer – Akıl, 2010, 464; Gerçek – Girginer – Girginer-Oyman vd 2019, 11 vd.

8 Frankel 2003, Fig. 10.

9 Alonso – Frankel 2017, 5.

10 Hasegawa 2012, 102.

11 Frankel, a.g.e., 1; Alonso – Frankel 2017, 5; Hasegawa 2012, 106.

Roma Dönemi'ne kadar[12], Mısır'da ise Ptolemaios Dönemi'nden Orta Çağ'a[13] kadar olan süreçte kullanıldığı bilinmektedir. Batı Anadolu'da özellikle kıyı yerleşmelerinde[14] ele geçen örneklerin dışında, Orta Anadolu'da Gordion[15] ve Büklükale[16] örnekleri Hellenistik Dönem'e, Alişar[17] ve Niğde/Kınık Höyük[18] örnekleri ise tartışmalı olmakla birlikte Geç Demir Çağ'a tarihlendirilmektedir.

Bir Olynthos değirmeni temel olarak dikdörtgen veya kare formlu bir öğütme taşı (üst parça), bu taşın altında bulunan daha ince bir taş plaka (alt parça) ve ahşap hareket kolundan oluşmaktadır (Fig. 3). Öğütme taşının ortasında, boyutları farklılık gösteren ve huni görevi gören bir çöküntü bulunmakta ve bu çöküntünün ortasında yer alan hazne veya oluk içine öğütülecek olan tahıl doldurulmaktadır[19]. Söz konusu üst parçanın kısa kenarlarında bulunan yuvalar, ahşap hareket kolunun öğütme taşına montajını sağlarken, bazı örneklerde bu yuvaların altında bulunan küçük delikler ise ahşap kolun, kurşun veya demir bir aksam yardımı ile üst parçaya sabitlenmesi amacı ile açılmıştır[20]. Olynthos değirmenlerinde, sürtünmeyi arttırmak amacı ile öğütme taşının alt yüzünde ve bu taşın altındaki taş plakanın üst yüzünde görülen yivler, söz konusu donanım için karakteristik bir özellik oluşturmaktadır[21].

Olynthos değirmenleri arkeolojik çalışmalarda ele geçmeye başladığında ve arkeologlar tarafından dikkat çektiğinde, işlev ve kullanımına yönelik soru işaretleri barındırmaktaydı[22]. İlk olarak W. M. Flinders Petrie, Tell Nebesheh/Tanis kazılarında ele geçen taşların mısır öğütmek için kullanıldığını önermiştir[23]. K. Kourouniotes ise Thebes'te bulunan bir megara kâsesi üzerindeki sahneden yola çıkarak (Fig. 4), söz konusu donanımın işlevini doğru bir şekilde açıklamıştır[24]. Kourouniotes'in tanımına göre bir masa üzerine, döner mil aracılığı ile sabitlenen ahşap değirmen kolu, ileri ve geri hareket ettirilerek öğütme işlemi gerçekleştirilmektedir. Aswan'da ele geçen Olynthos değirmenlerinden yola çıkılarak yapılan bir rekonstrüksiyon denemesinde ise, ahşap değirmen kolunun uzunluğunun öğütme işleminin kolaylaşmasında belirleyici olduğu vurgulanmaktadır[25].

Diğer yandan Levant'ın güneyinde Gamla[26], Nahal Haggit[27] ve Fahura[28] kazılarında *in situ* durumda ele geçen Olynthos değirmenleri, bu donanımın farklı bir şekilde de kullanıldığını ortaya çıkarmıştır. Söz konusu yerleşmelerde mekân içlerinde, duvarların birleşme noktalarında yer alan taş bir platform üzerinde tespit edilen Olynthos değirmenleri (Fig. 5), öğütme işleminin mekân içlerinde nasıl gerçekleştiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

12 Frankel – Syon 2016, 87.

13 Wefers – Mangartz 2014, 88; Alonso – Frankel, ay.

14 Frankel 2003, 3, Table 1.

15 Wells 2012, 230.

16 Matsumura 2017, 127-139.

17 von der Osten 1937, 96, Fig.93.

18 D' Alfonso – Highcock – Crabtree vd. 2015, 117.

19 Harrell 2012, 8.

20 Runnels 1981, 296.

21 Frankel 2003, 6.

22 Alonso – Frankel 2017, 5.

23 Flinders Petrie 1888, 27, Pl. VII/21

24 Frankel 2003, 2; Alonso-Frankel 2017, 5.

25 Wefers – Mangartz 2014, 88, Fig. 4.

26 Frankel – Syon 2016, 90, Fig. 11.10.

27 Seligman 2010, 199, Fig. 7.8.

28 Zingboym – Avshalom Gorni 2009, http://www.hadashotesi.org.il/report_detail_eng.aspx?id=995 &mag _id =115 (02.05.2019 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Kourouniotes'in tanımında bir masaya sabitlenen değirmen kolu, mekân içlerindeki kullanımlarda ise duvarların birleşme noktasında açılan bir delik veya nişe sabitlenmektedir.

Hellenistik Dönem'de olasılıkla Hierapolis-Kastabala merkez olmak üzere, büyük yerleşimler çevresinde oluşturulan zincirin bir halkası konumundaki Tatarlı Höyük'te ele geçen veriler, yerleşimin tahıl üretimi ve tekstil konularında, çevredeki kırsal karakterli yerleşimlerle birlikte önemli bir yeri olduğunu ortaya koymaktadır[29]. Höyükte yerleşimin farklı alanlarında, üçü tüm olmak üzere toplam yedi adet ele geçen Olynthos değirmen taşları da Tatarlı Höyük'teki tahıl üretimine ışık tutan faktörlerden biridir. Tatarlı'da 2011 yılından itibaren gerçekleştirilen çalışmalarda açığa çıkarılan Olynthos değirmenleri, R. Frankel'in sınıflandırmasına göre I_1 grubuna ait olup, söz konusu değirmen taşlarının büyük bir bölümünün iki mimari evreli Hellenistik Dönem tabakasının geç evresinde (TH. IIa), mimaride devşirme malzeme olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Höyüğün batısındaki sur açmalarının bulunduğu alanda, Hellenistik Dönem'in geç evresine tarihlenen mekânın dışında tespit edilen örneklerle birlikte, A yapısı olarak adlandırılan yapının batısında, mimarinin yoğunlaştığı alanda açığa çıkarılan değirmen taşları söz konusu duruma iyi bir örnek oluşturmaktadır. Bunlardan, MÖ II. binyıla ait sur duvarına yakın bir alandaki tek odalı Hellenistik Dönem mekânının dışında[30] açığa çıkarılan örneklerin fonksiyonları dışında kullanıldığı tespit edilmiştir (Fig. 6). Bu alanda, değirmen taşlarının üzerinde bulunan ve ahşap kolun sabitlendiği yuvaların, aynı aks üzerinde bilinçli bir şekilde birleştirildiği ve bunun sonucunda da su kullanımı ile ilgili bir düzenek oluşturulmak istendiği düşünülmektedir.

Yerleşmede Olynthos değirmen taşlarına ait diğer örnekler, höyüğün merkezinde, Hellenistik Dönem IIa-IIb evresi yapılarının yoğunlaştığı alanlarda ele geçmiştir (Fig. 7-8). Yerleşimin merkezinde, IIb evresinde inşa edilip, IIa evresinde tadilat ve eklemelerle son şeklini alan 8 odalı bir konutun taban döşemesinde kullanılan iki örnek dışında, 26 nolu mekân olarak adlandırılan mekânın güneyinde, açık avlu niteliğindeki alanda da bir değirmen taşının taban döşemesi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Benzer bir durum Olynthos değirmenlerinin yoğun olarak ele geçtiği Güney Levant bölgesinde de görülmektedir. Bu bölgedeki Tamra[31], Tel Mevorakh[32] ve H. Burnat[33] yerleşmelerinde ele geçen Olynthos değirmenlerinin de, taban döşemesi veya duvarlarda devşirme malzeme olarak kullanıldığı bilinmektedir.

Tatarlı örnekleri içerisinde, boyutları ve ağırlığı bakımından diğerlerinden daha küçük olan bir Olynthos değirmeninde (Fig. 9 Kat.No:7), taşıma kolaylığı sağlanması amacı ile kısa kenarda bir oyuk veya tutamak bulunmaktadır. Söz konusu Olynthos değirmeninin diğer örneklere nazaran daha kolay taşınması, bu tipin kullanım alanını genişletmiş olmalıdır. Nitekim höyüğün merkezinde açığa çıkarılan ve Hellenistik Dönem IIb evresine ait olan bir sokak sisteminde[34], sokakların kesiştiği noktalarda ortak kullanıma yönelik olarak daha çok küçük boyutlu öğütme ve ezgi taşlarının ele geçmesi bu durumu destekler niteliktedir.

Tatarlı Höyük'te 2007 yılından itibaren gerçekleştirilen çalışmalarda ele geçen verilere göre Hellenistik Dönem MÖ 3-1. yüzyıllar arasına tarihlendirilirken, bu tabakadan ele geçen amphora parçaları, batı yamacı stilinde kap parçaları, kalıp yapımı kabartmalı kâseler, unguentariumlar ve DSA grubuna ait seramikler, yerleşimin Hellenistik Dönem seramik repertuvarını oluşturmaktadır[35]. Yerleşimde iki mimari evreye sahip Hellenistik Dönem'in

29 Fırat 2019, 117.

30 Fırat a.g.e. 34.

31 Tepper 2007, Fig. 4. http://www.hadashot-esi.org.il/report_detail_eng.aspx?id=574&mag_id=112 (26.09.2019 tarihinde erişim sağlanmıştır).

32 Stern 1978, Pl. 44-5.

33 Hasegawa 2012, 112, Tab. A. I: No.43.

34 Fırat 2019, 59; Girginer – Girginer 2019, 399.

35 Girginer – Girginer v.d. 2019, 399; Dündar – Gerçek 2018, 154.

erken evresinin (TH. IIb) MÖ 3. yüzyıl başlarında başladığı kabul edilmektedir[36]. IIb evresinin sonları olan MÖ 2. yüzyılın sonlarında ise yerleşim küçülmeye başlamış ve IIa evresindeki mimari oryantasyon değişime uğrayıp, daha basit ve özensiz yapılar ortaya çıkmıştır. Bu dönemle birlikte IIa evresi yapıları ve işliklerinde ele geçen çok sayıda tezgâh ağırlığı ve ağırşak, dönemin sonlarına doğru Tatarlı Höyük'te tamamen tekstil üretimine dayalı ekonomiye dönüldüğü varsayımını ortaya çıkarmıştır[37]. Bu düşünceyle paralel olarak yerleşimin, tahıl üreten karakterinin azalıp, tekstil ağırlıklı bir geçim ekonomisine dönüşümü, tahıl üretimi işlerini standart hale getiren Olynthos değirmenlerini işlevsiz kılmış olmalıdır.

Kökenleri üzerine tartışmaların devam ettiği Olynthos değirmenlerinin özellikle Hellenistik Dönem de yoğunlaştığı ve bunda deniz ticaretinin önemli bir faktör olduğu bilinmektedir. Söz konusu dönemde, Doğu Akdeniz'de Rodoslu denizciler ön planda olmakla birlikte, S. Hasegawa[38] bu döneme ait batıklardan yola çıkarak Rodos amphoraları ve Olynthos değirmenlerinin deniz ticaretinde baskın unsur olduğunu belirtmektedir. Girne[39], El Sec[40] ve Serçe Limanı[41] batıklarında, Olynthos değirmenlerinin amphoralarla birlikte ele geçmesi bu taşların ticari değerinin yanında, gemi gövdelerinde denge unsuru olarak kullanılması ile de açıklanmaktadır (Fig. 10)[42].

Söz konusu durum Tatarlı Höyük özelinde düşünüldüğünde, yerleşmede ele geçen Rodos kökenli mühürlü amphora kulpları[43] ve kandiller[44], Tatarlı Höyük'ün taşra karakterine rağmen Hellenistik Dönem'de deniz ticaretinin önemli bir üyesi olduğunu ortaya koymaktadır. Höyükte bu döneme ait mühürlü amphora kulplarının büyük bir bölümünün Rodos kökenli yönetici/üreticilere ait olması ve yerleşimin IIb evresinde yoğunlaşması, Olynthos değirmen taşlarının da bu dönemde (MÖ 3/2. yy) söz konusu malzeme ile birlikte ithal edilme olasılığını düşündürmektedir. Bu duruma ek olarak höyükte, eldeki veriler sonucunda Geç Demir Çağ tabakasının şu an için zayıf karakterli yapısı ve Hellenistik Dönem'in sonlarına doğru yerleşimin bozulması, Tatarlı Olynthos değirmen taşları için MÖ 3/2. yüzyıl aralığının ön plana çıkmasını sağlamıştır[45].

Katalog

Kısaltmalar: U: Uzunluk, G. Genişlik, Y. Yükseklik

Kat. No: 1 **Buluntu Yeri**: BB-184 **Ölçüler**: **U**: 43 cm **G**: 32 cm **Y**: 10 cm

Kat. No: 2 **Buluntu Yeri**: BA-174 **Ölçüler**: **U**: 40 cm **G**: 32 cm **Y**: 14 cm

Kat. No: 3 **Buluntu Yeri**: BA-174 **Ölçüler**: **U**: 36 cm **G**: 31 cm **Y**: 11 cm

Kat. No: 4 **Buluntu Yeri**: BA-174 **Ölçüler**: **U**: **?** **G**: 31 cm **Y**: 15 cm

Kat. No: 5 **Buluntu Yeri**: AY-185 **Ölçüler**: **U**: 38 cm **G**: **?** **Y**: 13 cm

Kat. No: 6 **Buluntu Yeri**: AY-185 **Ölçüler**: **U**: 38 cm **G**: **?** **Y**: 12 cm

Kat. No: 7 **Buluntu Yeri**: **?** **Ölçüler**: **U**: 28 cm (Kırık) **G**: 16 cm (Kırık) **Y**: 9 cm

36 Girginer – Girginer-Oyman – Tufan vd. 2019, 398.

37 Fırat 2019, 88.

38 Hasegawa 2012, 108.

39 Katzev 1969, 55-59.

40 Pallares Salvador 1972, 320-323.

41 Pulak – Townsend 1987, 31-57.

42 Bkz. Schmitt - Kieburg 2016, 13, Abb. 2.

43 Dündar – Gerçek 2018, 166.

44 Gerçek 2020, 195 vd.

45 Bkz. Schmitt - Kieburg 2016, 13, Abb. 2.

Bibliyografya

Alonso – Frankel 2017 Natalia Alonso – Rafael Frankel, "A Survey of Ancient Grain Milling Systems in the Mediterranean", *Revue Archeologique de I'Est (RAE) 43*, 461-478.

D'Alfonso – Highcock – Crabtree – Campana – Capardoni – Lanaro – Matessi – Miller -Strosahal Trameri 2015
Lorenzo d'Alfonso – Nancy Highcock – Pam Crabtree – Douglas V. Campana – Marco Capardoni – Anna Lanaro – Alvise Matessi – Naomi F. Miller-Philip Strosahal – Andrea Trameri, "Kınık Höyük, Niğde: A New Archaeological Project in Southern Cappadocia", *The Archaeology of Anatolia I*, 98-127.

Dündar – Gerçek 2018 Erkan Dündar – Ayça Gerçek, "Imported Hellenistic Stamped Amphora Handles from Tatarlı Höyük (in the Province of Adana-Tukey)", *Gephyra 15*, 153-174.

Fırat 2019 M. Cem Fırat, *Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem Mimarisi*, Yapım ve Taş Teknikleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Flinders Petrie 1888 William Matthew Flinders Petrie, *Tanis Part II*, Trübner & Co, London.

Frankel 2003 Rafael Frankel, "The Olynthus Mill, Its Origin and Diffusion: Typology and Distribution", *American Journal of Archaeology 107*, 1-21.

Frankel – Syon 2016 Rafael Frankel – Danny Syon, "Mills and Querns", *Gamla III*, 85-95.

Gerçek 2020 H. Gerçek, "Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem Kandilleri", MORS IMMATURA Amanosların Gölgesinde, Hayriye Akıl Anı Kitabı, Eds. K. S. Girginer – G. Dardeniz – A. Gerçek – F. Erhan – E. Genç – İ. Tuğcu – Ö. Oyman-Girginer – M. C. Fırat - H. Gerçek – M. F. Tufan, Ege Yayınları, İstanbul, 195-210.

Gerçek – Girginer – Girginer-Oyman vd. 2019: A. Gerçek – K. S. Girginer – Ö. Oyman-Girginer – H. Gerçek, "Bone Artifacts as Witnesses to Cultural Continuity at Tatarlı Höyük", CPAG: Cuadernos de Prehistoria y Arqueologia de la Universidad de Granada, 11-25.

Girginer 2007 K. Serdar Girginer, "2005 Yılı Adana (Ceyhan) ve Kayseri (Develi) Yüzey Araştırmaları", *24. Araştırma Sonuçları Toplantısı 2*, 173-196.

Girginer – Girginer-Oyman – Akıl 2010
K. Serdar Girginer – Özlem Oyman-Girginer – Hayriye Akıl, "Tatarlı Höyük (Ceyhan) Kazısı: İlk İki Dönem", *31. Kazı Sonuçları Toplantısı 3*, 453-476.

Girginer – Girginer-Oyman – Akıl – Cevher – Aklan 2014
K. Serdar Girginer – Özlem Oyman-Girginer – Hayriye Akıl – Mehmet Cevher – İlkay Aklan, "2012 Tatarlı Höyük Kazıları", *35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2*, 182-196.

Girginer – Girginer-Oyman – Tufan – Fırat – Gerçek – Kaycı – Gerçek – Dündar 2019
K. Serdar Girginer – Özlem Oyman-Girginer – M. Furkan Tufan – M. Cem Fırat – Ayça Gerçek – Orkun H. Kaycı – Hakan Gerçek – Erkan Dündar, "2017 Yılı Tatarlı Höyük Kazısı Sonuçları", *40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3*, 397-414.

Harrel 2012 James A. Harrel, "Utilitarian Stones", *UCLA Encyclopedia of Egyptology*, 1-16.

Hasegawa 2012 Shuichi Hasegawa, "Olynthus Millstones in the Southern Levant: The Backdrop to the Maritime Trade of Olynthus Millstones", *Palestina Exploration Quaterly 144:2*, 102-114.

Katzev 1969 Michael L. Katzev, "The Kyrenia Shipwreck", *Expedition 11*, 55-59.

Matsumura 2017 Kimiyoshi Matsumura, "A Hopper-Rubber or Olynthus Mill from Büklükale: Its Stratigrafical Settin and Dating", *Barış Salman Anı Kitabı*, 127-139.

Novak – D'Agata – Caneva – Eslick – Gates – Gates – Girginer – Girginer-Oyman – Jean –Köroğlu – Kozal – Ossen – Lehmann – Özyar – Özaydın – Postgate – Şahin – Ünlü –Yağcı – Meier 2017
Mirko Novak – Anna Lucia D'Agata – Isabella Caneva –Christine Eslick – Charles Gates – Marie Henriette-Gates – K. Serdar Girginer – Özlem Oyman-Girginer – Eric Jean – Gülgün Köroğlu - Ekin Kozal – Sabina Kulemann-Ossen – Gunnar Lehmann – Aslı Özyar – Tülay Özaydın – J. Nicholas

Postgate – Fatma Şahin – Elif Ünlü – Remzi Yağcı – Deniz Yaşin Meier, "Cilician Chronology Group A Comparative Stratigraphy of Cilicia Results of the first three Cilician Chronology Workshops", *Altorientalische Forschungen 44/2*, 150-186.

Pallares Salvador 1972 F. Pallares Salvador, "La Primera Exploracion Sistematica del Pecio del Sec (Palma de Mallorca)", *Rivisti di Studi Liguri 38*, 287-326.

Pulak – Townsend 1987 Cemal Pulak – Rhys F. Townsend, "The Hellenistic Shipwreck at Serçe Limanı, Turkey: Preliminary Report", *American Journal of Archaeology 91/1*, 31-57.

Runnels 1981 C. Neil Runnels, *A Diachronic Study and Economic Analysis of Millstones from the Argolid, Greece*, Ph. D. diss., Indiana.

Sayar – Siewert – Taeuber 1993 H. Mustafa Sayar – P. Siewert – Hans Taeuber, "Doğu Kilikya'da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları", *X. Araştırma Sonuçları Toplantısı*,175-197.

Schmitt – Kieburg 2016 N. Schmitt – H. Kieburg, "Von Piraten versenkt? Das Schiffswrack von Kyrenia und die Debatte um einen Seeraeuberüberfall", *Antike Welt* 2, 12-17.

Seligman 2010 J. Seligman, "Nahal Haggit: A Roman and Mamluk Farmstead in the Southern Carmel", *IAA Reports 43*, 1-255.

Seton-Williams 1954 M. V. Seton-Williams, "Cilician Survey", *Anatolian Studies 4*, 121-174.

Stern 1978 Ephraim Stern, "Excavations at Tel Mevorakh (1973-1976): From the Iron Age to the Roman Period, *Qedem 9*, 1-105.

Tepper 2007 Y. Tepper, "Tamra: Final Report", Hadashot Arkheologiyot: Excavations and Surveys in Israel 119, http://www.hadashot-esi.org.il/report_ detail_ eng. aspx?id =574&mag_id=112 (26.09.2019 tarihinde erişim sağlanmıştır).

von der Osten 1937 Hans Henning Von der Osten, *The Alishar Hüyük. Seasons of 1930-32, Part III*, The University of Chicago Press, Chicago.

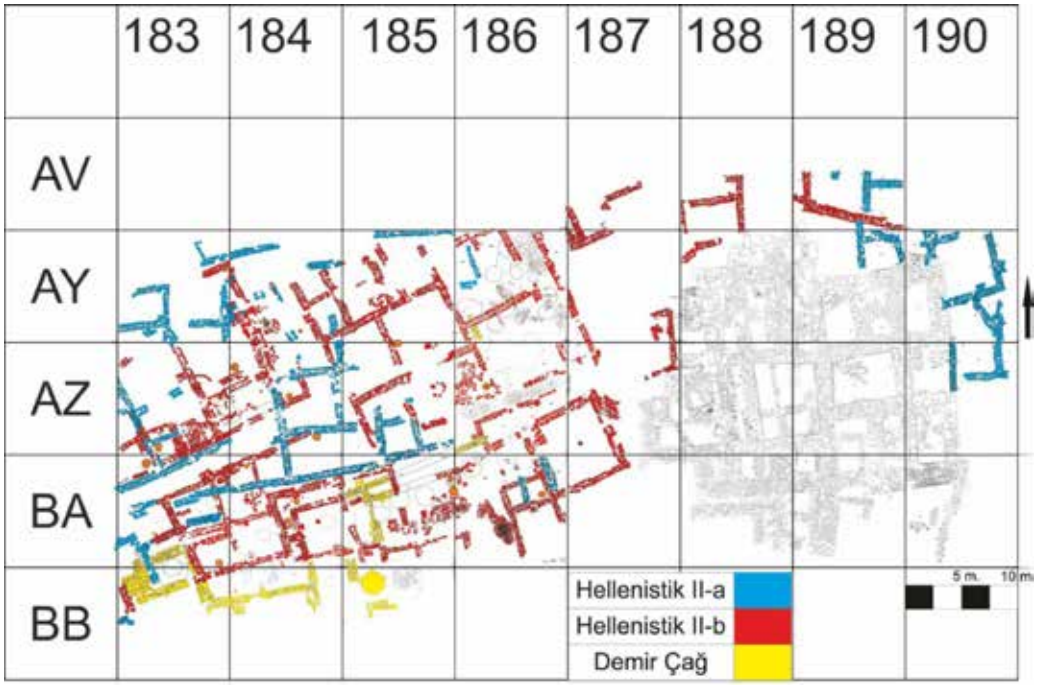
Wefers – Mangartz 2014 Stefanie Wefers – Fritz Mangartz, "Millstones of Aswan Red Granite Found on the Island of Elephantine, Egypt", *AmS- Skrifter 24*, 83-96.

Wells 2012 Martin Gregory Wells, *A Cosmopolitan Village: The Hellenistic Settlement at Gordion*, Ph. D. Dissertation, University of Minnesota.

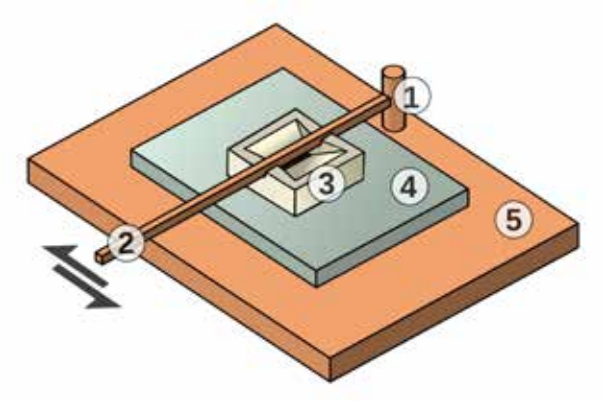
Zingboym – Avshalom Gorni 2009 Oren Zingboym – Dina Avshalom Gorni, "Fakhura: Preliminary Report", Hadashot Arkheologiyot: Excavations and Surveys in Israel 121, http://www.hadashotesi.org.il/report_detail_eng.aspx?id=995 &mag _id =115 (02.05.2019 tarihinde erişim sağlanmıştır).

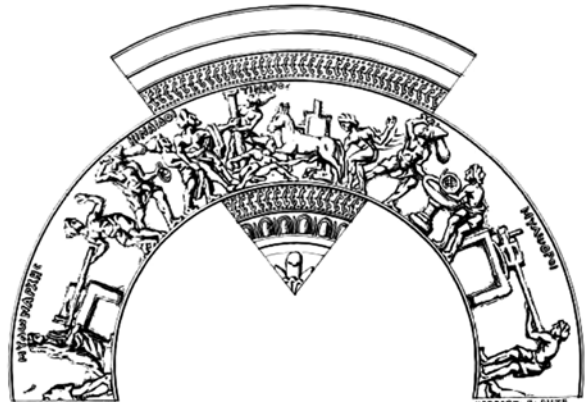
Figür 1 Tatarlı Höyük Genel Görünüm (Tatarlı Höyük Kazı Arşivi ©).

Figür 2 Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem Mimarisi (Tatarlı Höyük Kazı Arşivi ©).

Figür 3 Olynthos Değirmeni
(www.wikiwand.com/fr/Industrie_du_grain).

Figür 4 Thebes'te Ele Geçen Megara Kasesi
(Frankel 2003 Fig. 2).

Figür 5 Fahura ve Gamla'da Ele Geçen Örnekler (Frankel - Syon 2016, Fig. 11.6, 11.11.).

Figür 6 BA-174 Açmasında Ele Geçen Örnekler
(Tatarlı Höyük Kazı Arşivi ©).

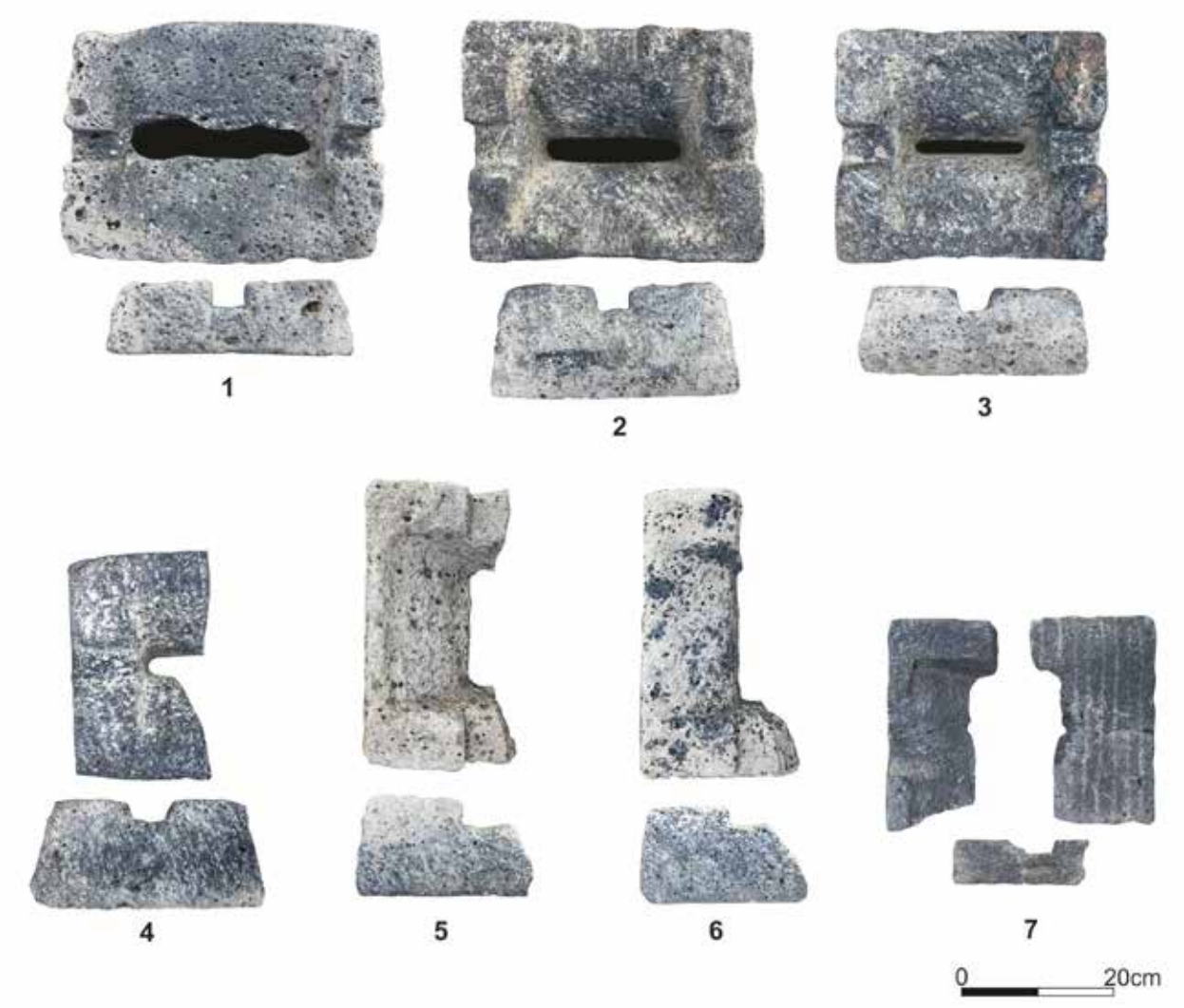
Figür 7 BB-184 Açmasında Ele Geçen Örnek
(Tatarlı Höyük Kazı Arşivi ©).

Figür 8 AY-185 Açmasında Ele Geçen Örnekler (Tatarlı Höyük Kazı Arşivi ©).

Figür 10 Girne batığında hem kargo hem de balans olarak kullanılan Olynthoslar, Schmitt - Kieburg 2016, 13, Abb. 2.

Figür 9 Tatarlı Höyük'te 2013-2017 Yılları Arasında Ele Geçen Olynthos Değirmenleri.